

ASOCIACE
ORGANIZACÍ
V OBLASTI
VĚZEŇSTVÍ

Alternativní tresty – zahraničí

Finsko

- významnou součástí systému trestů jsou tzv. veřejně prospěšné sankce (*community sanctions*), kam patří mimo jiné veřejně prospěšná služba, dohled nad podmíněným propuštěním, tzv. monitorovací trest (el. monitoring)
- pokud jde o NEPO trest – odsouzený má stanoven individuální plán; existují otevřené věznice a přechodové domy
- zkušební propuštění na svobodu ze VTOS
- intenzivní dohled nad propuštěným ze VTOS
- probace jako samostatný trest (probační dohled spočívá v tak intenzivní kontrole chování odsouzeného a plnění uložených podmínek, že je probace jak odstrašujícím trestem z pohledu občanů a policie, tak i resocializačním trestem z pohledu odsouzeného)

Švédsko

- probace jako samostatný trest (stanovena zkušební doba, probační úředník pomáhá a podporuje odsouzeného; probační dohled lze kombinovat s peněžitou pokutou či trestem OPP; v případě porušení povinností odsouzeným, soud vysloví nová či pozměněná pravidla nebo odsouzeného alespoň upozorní na jeho porušení, a v

případě vážného porušení může soud přerušit probaci a uložit jiný trest, např. trest odnětí svobody)

Norsko

- NEPO trest – zásada normality = podmínky ve vězení by měly být co nejvíce blízké běžnému životu a měly by vést k úspěšné integraci do společnosti

Německo

- odklad výkonu trestu
- preference peněžitého trestu

Nizozemsko

- el. monitoring – široká škála využití (podmíněné odsouzení, podmíněné propuštění, kontrola uložených povinností a podmínek v průběhu zkušební doby, v poslední fázi výkonu trestu – přechod na svobodu, probace jako samostatný trest)
- komunitní sankce typu OPP
- peněžitý trest (pokud není zaplacen, zvyšuje se o 20 Euro, dále pak o 1/5, nejméně však o 40 Euro; možnost splátek, avšak pokud není zaplacen, dochází – kromě navýšení částky – i ke ztrátě výhody splátek

Portugalsko

- způsob reakce na užívání drog, resp. trestnou činnost s tímto fenoménem spojenou - terapeutické programy pro léčbu závislosti (trestná činnost spojená s užíváním drog)
- uživatel OPL poslán před speciální komisí (3členná – složená z právního experta, sociálního pracovníka a zdravotníka) – ta s ním prodiskutuje jeho osobní historii, důvody užívání drog a problémy s tím spojené, rodinné zázemí, společenský a pracovní status apod. + zkusí mu vysvětlit škodlivost a rizikovost užívání drog, jakož i důsledky takového chování (typicky trestná činnost); nabídnou mu podporu sociálního pracovníka, pravidelné schůzky s komisí, skupinovou terapii, resp. možnost nastoupit léčbu; od té doby, co Portugalsko zaujalo dekriminalizační přístup k drogám (2001), došlo ke snížení vězeňské populace o 23%, stabilizovalo se (či dokonce kleslo) užívání heroinu a kokainu mezi mladými lidmi, snížil se i počet úmrtí spojených s drogami, dochází k úsporám jak finančních, tak lidských zdrojů, pokud jde o vymáhání práva v této oblasti
- „drogová dekriminalizační reforma“ z roku 2001 tedy vedla nejen k poklesu vězeňské populace, ale i ke změně složení

Belgie

- podmíněný peněžitý trest
- existence otevřených, polootevřených a uzavřených věznic

Dánsko

- OPP - trest OPP není jen alternativním trestem k trestu odnětí svobody (do 18 měsíců), ale je i samostatným trestem pro některé trestné činy uvedené v Trestním zákoníku (k trestu odnětí svobody

se pak přistupuje zpravidla jen v případě porušení některých podmínek trestu OPP)

- el. monitoring
- existence uzavřených a otevřených věznic (otevřený prostor, kdy odsouzení mohou samostatně docházet na svá pracoviště, v zásadě pro výkon trestu do 5 let) + v rámci otevřených věznic existují polootevřená oddělení určená pro odsouzené, kteří by patřili do uzavřené věznice, ale není nezbytné je tam umisťovat

Itálie

- poměrně nedávno došlo k výraznému posílení restorativních principů v trestně právní legislativě
- existence semi-detence a semi-svobody (= částečný pobyt odsouzeného ve VTOS a na svobodě)
- semi-detence nahrazuje krátkodobý NEPO trest (max. 1 rok); odsouzený musí strávit nejméně 10 hodin denně ve věznici a podrobit se dalším omezením a povinnostem (např. zákazu řízení motorových vozidel)
- semi-svoboda – odsouzený vykonává NEPO trest, ale je mu povoleno na určitou dobu pobývat mimo věznici za účelem pracovních, vzdělávacích a jiných aktivit; tato možnost nastává až po vykonání určité části trestu (dle závažnosti trestného činu)
- tzv. monitorovaná svoboda – může nahradit NEPO trest ve výměře do 6 měsíců; zahrnuje zákaz opustit místo bydliště bez povolení a povinnost dostavovat se ve stanovených dnech ke kontrole na policii

Slovensko

- chystaná rozsáhlá reforma trestně právní legislativy v duchu moderní trestní politiky (účinnost navrhovaných změn je stanovena od 1. 1. 2024) – preference alternativních trestů (u vybraných trestných činů - např. neoprávněné přechovávání omamné a psychotropní látky) + akcentování principů restorativní justice
- jako novum krátkodobý trest odnětí svobody (§ 47) buď na 3 měsíce (kdy se odsouzený podrobuje v rámci jeho výkonu specializovanému resocializačnímu programu); od 2 do 4 týdnů (bez resocializačního programu, ale i zde bude s odsouzenými individuálně pracováno)
- má se jednat o efektivní působení na nápravu pachatele – zájem na okamžitém výkonu trestu
- může být uložen samostatně, ale i s jinými tresty (alternativními, ale i podmíněným odsouzením); po jeho výkonu bude odsouzený muset dál dodržovat podmínky dohledu/plnit uložená omezení a povinnosti/vykonat OPP
- pokud je uložen samostatně, je spojena s jeho vykonáním fikce neodsouzení (nedochází tedy k následné stigmatizaci spojené se záznamem v rejstříku trestů)

Co je důležité si uvědomit:

- ve všech zmíněných státech je v trestně právní legislativě i praxi přítomen prvek **restorativní justice**

- ve všech zmíněných státech **funguje el. monitoring**, díky němuž je nejen možná, ale i efektivní široká škála alternativních trestů

- řešení nespočívá pouze v hledání alternativ k NEPO trestu, v některých případech je NEPO trest nevyhnutelný, a proto je **nutná změna koncepce NEPO trestu**, tj. vnímat jej méně represivně a více jako sociální službu
- důležitá je také systémová **postpenitenciární péče**
- **provázanost trestní politiky s politikou sociální**
- v kontextu vězeňství se věnovat i **drogové problematice**, neboť užívání drog je zásadním faktorem (příčinou) trestné činnosti a tyto dvě oblasti jsou doslova spojenými nádobami

Zdroje:

- Restorativní justice v zahraniční právní úpravě. Srovnávací studie č. 5. 420. Parlamentní institut, 2022.
- Alternativní postupy při trestním řízení v ČR a vybraných státech. Informační podklad č. 5.209. Parlamentní institut, 2003. *(ALE! Práce slouží výhradně pro poslance a senátory Parlamentu České republiky. Zveřejňování nebo rozmnožování je možné jen se souhlasem Parlamentního institutu a autora.+ z roku 2003, tedy už poměrně neaktuální)*
- Věra Kalvodová. Trest odnětí svobody a jeho výkon. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016 (str. 152 – 178).
- Drug decriminalization in Portugal: setting the record straight, Transform Drug Policy Foundation.
- Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dostupné z: <https://hsr.rokovania.sk/42382023-/?csrt=1520847146628065571>.

V českých věznicích si odpykává trest přes 19 000 lidí. Patříme k zemím s nejvyšším počtem v Evropské Unii. Index uvěznění se nedaří snižovat, i když kriminalita klesá. Více než 60 % propuštěných se do vězení vrací. Jednou z příčin je absence funkčního systému kontinuální práce s odsouzenými před výstupem z vězení a po propuštění. Právě tuto problematiku řeší Asociace organizací v oblasti vězeňství (AOOV), která sdružuje organizace, odborníky a propojuje různé aktéry v oblasti vězeňství a trestní justice. Cílem AOOV je společně prosazovat progresivní změny v oblasti integrace trestaných osob do společnosti a spoluvytvářet systém, který zohledňuje zájmy a potřeby trestaných osob, obětí i celé společnosti. Bližší informace o AOOV jsou uveřejněny na stránkách www.aovv.cz.

Pro více informací prosím kontaktujte: Barbora Kiliesová, kiliesova@aovv.cz, 605 25 85 95